

กรณีข้อกล่าวหาหมิ่นประมาทจาก

หนังสือภาพลักษณ์ปริทัศน์ พนมยงค์ กับ การเมืองไทย

พ.ศ.2475-2526: ภาพสะท้อนของภาพลักษณ์

นายปริทัศน์ในสังคมไทยปัจจุบัน

ชนิกานต์ แสงคี*

ปลายปี พ.ศ.2549 เกิดกรณีนักประวัติศาสตร์กับข้อหาหมิ่นประมาทซึ่งเป็นที่โจษขานกันในแวดวงวิชาการอย่างมากโดยเฉพาะเรื่องเสรีภาพทางวิชาการ นั่นคือกรณีที่ศาสตราจารย์คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แจ้งความกับนายตำรวจสถานีตำรวจบางเขนว่าถูกมรกด เจวจินดา โมยเออร์ทำการหมิ่นประมาท เนื่องด้วยเนื้อหาในหนังสือ “ภาพลักษณ์ปริทัศน์ พนมยงค์ กับการเมืองไทย พ.ศ.2475 - 2526” ที่มรกดเป็นผู้เขียนนั้น มีเนื้อหาในหน้า 327-328 ที่ทำให้คุณหญิงเสียหาย ตามที่ปรากฏในบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาของสถานีตำรวจนครบาลบางเขน ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2549 สรุปได้ความว่า

* นิสิตปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความนี้ปรับปรุงและแก้ไขจาก รายงานเรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของนายปริทัศน์ พนมยงค์ในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ.2526 - 2550” ราชวชิรา 2204622 ปัญหาในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ ภาควิชาการศึกษาปลาย ปริญญาการศึกษา 2549

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รศ. ดร. สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนาอาจารย์ผู้สอนราชวชิรา 2204622 และผศ.สุวิมล รุ่งเจริญที่กรุณาช่วยตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำ ในการปรับปรุงบทความนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอบคุณคุณกรวิพรรณ จารุทวี เพื่อนที่แสนดี ที่ช่วยอ่านและตรวจทานบทความนี้ให้

“...ศาสตราจารย์นงเยาว์ ชัยเสรี อธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในทำนองว่าอาจารย์ปรีดี เป็นเพียงแค่ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นเท่านั้น แต่ต่อมาในระยะหลังก็ได้มีความผูกพันใด กับทางมหาวิทยาลัย คำให้สัมภาษณ์ดูจะสร้างความคลงแคลงใจให้กับนักศึกษาต่อท่าทีของฝ่ายบริหารเป็นอย่างมาก และการโยนเรื่องให้รัฐบาลเช่น การขอกลับมาจัดการพิธีศพในเมืองไทย หรือการจัดสร้างอนุสาวรีย์ว่าแล้วแต่คำสั่งรัฐบาล ทำให้นักศึกษาไม่อาจมองเป็นอย่างอื่นไปได้ นอกจากเห็นว่าเป็นการปิดความรับผิดชอบไปให้พ้นตัว...ซึ่งข้อความดังกล่าวทำให้ ศ.คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี ได้รับความเสียหายจากการที่บุคคลอื่นที่อ่านข้อความดังกล่าวทำให้เข้าใจว่า เป็นข้อความจริงอันทำให้ผู้กล่าวหาถูกดูหมิ่น เกลียดชังเสียชื่อเสียง.. ซึ่งการกระทำดังกล่าว เข้าข่ายความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา...”

(*ประชาไท. เสรีภาพในการทำงานวิชาการมีจริงหรือ ?*

www.prachatai.com, 2 February 2007)

หนังสือเล่มดังกล่าวเดิมเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2537 ต่อมาได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือเมื่อพ.ศ.2543 เพื่อประกอบการเฉลิมฉลองวาระ 100 ปีชาตกาล เหตุผลที่คุณหญิงนงเยาว์เลือกที่จะดำเนินคดีกับผู้เขียนหนังสือเล่มนี้หลังจากหนังสือได้รับการตีพิมพ์มาแล้วเป็นเวลา 6 ปี เป็นประเด็นที่ควรจะต้องได้รับการพิจารณาต่อไป แต่การที่คุณหญิงนงเยาว์แจ้งความให้ตำรวจดำเนินคดีกับมรดกครั้งนี้ ทำให้นักวิชาการโดยเฉพาะสาขาประวัติศาสตร์มีความวิตกกังวลเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของตน นักวิชาการจึงจัดการสัมมนาเรื่องเสรีภาพทางวิชาการอันสืบเนื่องมาจากกรณีนี้ตามมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ในการสัมมนาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิชาการจัดตั้งกองทุนเสรีภาพทางวิชาการประวัติศาสตร์ (History Academic Freedom Fund) ความเคลื่อนไหวดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นักวิชาการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของตนตามวิถีทางประชาธิปไตย ที่ควรจะมีสิทธิเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองจากรัฐในฐานะประชากรของรัฐ

ที่มาของข้อกล่าวหาหมิ่นประมาท

ประเด็นสำคัญของข้อกล่าวหาหมิ่นประมาทนี้คือ ข้อความในหนังสือ ภาพลักษณ์ปริศนา หน้า 327-328 ข้อความดังกล่าวมกรตยกข้อความมาจากหนังสือสยามใหม่ ซึ่งแสดงทัศนะวิจารณ์คำให้สัมภาษณ์ของคุณหญิงนงเยาว์ ในฐานะอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปีพ.ศ. 2526 เกี่ยวกับการถึงแก่กรรมของนายปรีดี พนมยงค์

การที่คุณหญิงให้สัมภาษณ์ในลักษณะดังที่กล่าวในบันทึกแจ้งข้อกล่าวหา สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น เพราะรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์มีท่าทีวางเฉย และไม่ได้มีการแสดงความเสียใจอย่างเป็นทางการ ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของท่านผู้หญิงพูนศุขที่กล่าวถึง ท่าทีของรัฐบาลในช่วงเวลาที่นายปรีดีเสียชีวิตที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ว่า "...ท่านทูตมาส่วนตัว เพราะว่ารัฐบาลในขณะนั้นไม่มีความเห็น ท่านไม่พูด ก็เลยไม่ทำอะไร มีเพื่อนลูกอยู่ต่างประเทศ โทรศัทพ์ถามว่ารัฐบาลสั่งทำมัย ไม่มีเลย รัฐบาลไม่สั่งอะไรเลย รัฐบาลไป เห็นใจทูตนะ.." (วันชัย ตันติวิทยานพิกัษ์, www.sarakadee.com, 16 February 2007) รวมทั้งคำให้สัมภาษณ์ของประธานรัฐสภาในขณะนั้นที่ว่า ตนเองไม่สามารถจะให้ความเห็นในฐานะประธานรัฐสภาได้ แต่เพียงแสดงความเห็นส่วนตัวว่าเสียใจเท่านั้น ("คำให้สัมภาษณ์ของประธานรัฐสภา", 2526: 10) แต่การที่คุณหญิงนงเยาว์ได้แจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อขอให้ดำเนินคดีกับมกรตในครั้งนี้อาจเป็นเพราะคุณหญิงเกรงว่าข้อความในหนังสือ อาจสร้างความเข้าใจผิดและทำให้ตนเองเสื่อมเสียชื่อเสียงได้ ดังที่อยู่ในการลงบันทึกประจำวันของทางตำรวจ

ทำไมคุณหญิงนงเยาว์จึงเกรงว่าข้อความ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคำให้สัมภาษณ์ของตนเกี่ยวกับนายปรีดีเมื่อกว่า 20 ปีที่แล้ว จะทำให้คุณหญิงได้รับความเสื่อมเสียในการรับรู้ของสังคมไทยในปัจจุบัน? เป็นไปได้หรือไม่ว่าความทรงจำ เรื่องราวหรือภาพลักษณ์ของนายปรีดีมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากภายหลังการถึงแก่กรรมของนายปรีดี?

การเปลี่ยนแปลงของภาพลักษณ์นายปรีดี

ภาพลักษณ์ของนายปรีดีกลายเป็นวาทกรรมเมื่อนายปรีดีก้าวเข้าสู่ถนนการเมือง เริ่มจากการเป็นสมาชิกคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองในพ.ศ. 2475 ต่อมาถูกมองว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นนักการเมืองผู้ไม่นิยมระบอบกษัตริย์ และถูกมองว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการสวรรคตของรัชกาลที่ 8 ในฐานะผู้สั่งการลอบปลงพระชนม์ จนในช่วงทศวรรษ 2490 รัฐบาลทหารได้สร้าง

ภาพลักษณ์ของนายปรีดีให้เป็นปิตาจารย์ทางการเมืองอย่างจริงจัง เพื่อผลประโยชน์และความชอบธรรมทางการเมือง ในทศวรรษ 2510 ภาพลักษณ์ปิตาจารย์ทางการเมือง เริ่มได้รับการทำลายเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงในสังคมการเมืองไทย นักศึกษาปัญญาชนซึ่งเป็นคนชั้นกลางกลุ่มใหม่ในสังคมไทย ที่ต่อสู้ทำลายรัฐบาลทหารและกลุ่มอนุรักษ์นิยมเพื่อระบอบประชาธิปไตย เริ่มผูกโยงและตีความเรื่องราวของนายปรีดีว่าเป็นผู้ยึดมั่นในแนวคิดเสรีนิยม ในช่วงทศวรรษนี้ ปรากฏการสร้างภาพลักษณ์ให้กับนายปรีดีสองชุดด้วยกันคือ ปิตาจารย์ทางการเมืองและนายปรีดีนักเสรีนิยม กล่าวคือ ฝ่ายรัฐบาลยังคงเห็นว่านายปรีดีเป็นบุคคลที่อันตราย และไม่ควรกล่าวถึง ขณะที่นักศึกษาปัญญาชนเริ่มเผยแพร่เรื่องราวของนายปรีดีในฐานะนักเสรีนิยมให้เป็นที่รับรู้แก่สาธารณชนในวงกว้าง

ระยะเวลาที่สืบกว่าปี นับตั้งแต่การถึงแก่กรรมของนายปรีดีในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2526 จนถึงปลายปี 2549 ซึ่งเป็นเวลาที่คุณหญิงนางเยาว์แจ้งความขอล่าอาฆาตพินาศประมาทนั้น ถือได้ว่าเป็นอีกสองทศวรรษสำคัญยิ่ง ที่วาทกรรมเกี่ยวกับนายปรีดีในสังคมไทยได้แปรเปลี่ยนไปอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวาระครบรอบ 100 ปีชาตกาลของนายปรีดีใน พ.ศ. 2543 และในวาระที่ยูเนสโกประกาศเชิดชูให้นายปรีดีเป็นบุคคลสำคัญของโลก ส่งผลให้นายปรีดีกลายเป็นผู้บริสุทธิ์ที่ถูกทำให้แปดเปื้อนมลทิน เป็นเสมือนหนึ่งวีรบุรุษของสังคม ลมควรได้รับการยกย่องเชิดชู การเปลี่ยนแปลงของภาพลักษณ์นายปรีดีนี้ อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้คุณหญิงนางเยาว์ออกมาดำเนินการแจ้งขอล่าอาฆาต บทความขึ้นนี้แบ่งการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์นายปรีดีออกเป็น 2 ช่วงด้วยกัน คือ

ช่วงที่ 1 การเสื่อมมนต์ของภาพลักษณ์ชุด “ปิตาจารย์ทางการเมือง” ระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2526-2539 คือตั้งแต่ นายปรีดีถึงแก่กรรมจนถึงก่อนการดำเนินงานการเฉลิมฉลอง ครบรอบ 100 ปีชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์

ช่วงที่ 2 จากภาพปิตาจารย์ทางการเมืองสู่การเป็นบุคคลสำคัญของโลก: กระบวนการผลิตและการป้อนความทรงจำชุดใหม่ ความเปลี่ยนแปลงในช่วงที่สองนี้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2549 เป็นช่วงระยะเวลาการดำเนินงานโครงการครบรอบ 100 ปีชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ จนถึง การดำเนินการแจ้งขอล่าอาฆาตพินาศประมาท

1. การเสื่อมมนต์ของภาพลักษณ์ชุด “ปิตาจารย์ทางการเมือง”

เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ถึงแก่กรรม นักศึกษาปัญญาชนเรียกร้องให้ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สังคมไทยและรัฐบาลให้ความสำคัญกับการสูญเสียที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผลว่า นายปรีดี

เป็นผู้มีคุณูปการต่อประเทศไทยในฐานะอดีตนายกรัฐมนตรี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลที่ 8 และรัฐบุรุษอาวุโส แต่รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์วางเฉย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่ได้ส่งผู้แทนไปร่วมงานศพนายปรีดีที่ปารีส ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีท่าทีไม่ชัดเจน เช่น การให้สัมภาษณ์ของคุณหญิงนงเยาว์ เป็นต้น เพราะการที่รัฐบาลมีท่าทีวางเฉยจึงทำให้ผู้บริหารไม่กล้าที่จะแสดงออกอย่างชัดเจน แต่ต่อมาภายหลังการจัดสร้างอนุสาวรีย์นายปรีดีเมื่อ

พ.ศ. 2527 แล้ว ทางมหาวิทยาลัยก็ได้กลายเป็นตัวกลางในการเชิดชู และสร้างภาพลักษณ์ของนายปรีดีให้เด่นชัดยิ่งขึ้น และมีการจัดงานที่เกี่ยวกับนายปรีดี โดยกลุ่มปัญญาชนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง (เช่น บุคคลในครอบครัวพนมยงค์ บุคคลผู้ใกล้ชิด นักศึกษา และอาจารย์บางส่วนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) เช่น

งาน "สัปดาหรัลิกปรีดี พนมยงค์" การจัดงานในครั้งนี้มีข้องเกี่ยวกับโครงการเขียนประวัติศาสตร์ธรรมศาสตร์ที่ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ.2525 (สันติสุข โสภณศิริ, 2526: คำนำสำนักพิมพ์)

การประชุมเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2526 เพื่อดำเนินโครงการรำลึกรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์, งานที่ระลึกครบรอบการเสียชีวิต 50 วัน และ 100 วัน และเตรียมดำเนินการยื่นสร้างอนุสาวรีย์ต่อรัฐบาล นอกจากนี้ที่ประชุมยังมีมติให้จัดตั้งมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ขึ้นด้วย (มรกต เจวจินดา, 2543: 328 - 329)

แต่กระแสสังคมดังกล่าวไม่มีผลในการสร้างแรงกดดันรัฐบาล รัฐบาลไม่ได้จัดงานหรือมีคำสั่งเป็นพิเศษใดๆเกี่ยวกับการเสียชีวิตของนายปรีดี นอกจากนี้รัฐบาลยังเมินเฉยต่อการสร้างอนุสาวรีย์นายปรีดี ในที่สุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รับเป็นตัวกลางสร้างอนุสาวรีย์นายปรีดี และอนุสาวรีย์ได้รับการสร้างไว้หน้าตึกโดมในปีพ.ศ. 2527 ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการสร้างอนุสาวรีย์ของนายปรีดีเป็นการแย่งชิงพื้นที่ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ นอกจากการสร้างอนุสาวรีย์แล้ว มีการริเริ่มจัดงานวันปรีดี พนมยงค์ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2527 เพื่อยกย่องเชิดชูคุณความดีของนายปรีดี กิจกรรมดังกล่าวเป็นการสร้างพิธีกรรมใหม่ เพื่อสร้างความทรงจำร่วมของสังคม (มรกต เจวจินดา, 2543: 351)

วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 ครอบครัวพนมยงค์ตัดสินใจนำอัฐิธาตุของนายปรีดีกลับมาประเทศไทย ก่อนหน้านีทางครอบครัวนายปรีดีไม่แน่ใจและมีความเห็นไม่ตรงกันว่าควรนำอัฐิกลับมาประเทศไทยหรือไม่ (วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์, www.sarakadee.com, 16 February 2007) แต่เหตุผลที่นำอัฐิกลับ อาจเนื่องมาจากเห็นว่าภาพลักษณ์นายปรีดีมีการเปลี่ยนแปลงแล้วในระดับหนึ่ง เช่น ความพยายามของกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มนักวิชาการ โดยเฉพาะกลุ่มทางมหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์ ที่เคลื่อนไหวเชิดชูนายปรีดีจนมีการการสร้างอนุสาวรีย์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มรกต เจวจินดา, 2543: 336)

ท่าทีของรัฐบาลต่อการนำอัฐินายปรีดีกลับประเทศไทย ยังคงเป็นเช่นเดียวกับปฏิกิริยาต่อการถึงแก่กรรมของนายปรีดีเมื่อ 3 ปีก่อน ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงการที่ทางรัฐบาลเองยังคงยึดติดกับภาพปิตาภทางการเมืองของนายปรีดีที่ถูกสร้างมาในอดีต จึงไม่กล้าแสดงท่าทีที่มีต่อนายปรีดีอย่างชัดเจน เพราะถ้าแสดงการเสียใจหรือจัดเป็นรัฐพิธีขึ้นมา นั่นหมายความว่ารัฐบาลเองยอมรับว่าภาพลักษณ์ของนายปรีดีที่เคยมีมานั้นไม่เป็นความจริง รวมทั้งรัฐบาลอาจไม่แน่ใจในกระแสสังคมเพราะถ้าหากเลือกออกคำสั่งใดๆลงไปแล้ว ย่อมส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองของตนด้วย เพราะภาพลักษณ์ของนายปรีดีในช่วงเวลานั้น ยังคงมีความคลุมเครือระหว่างภาพบวกที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่กับภาพลบที่ยังคงหลงเหลือ และมีอิทธิพลทางความคิดต่อสังคมอยู่ไม่น้อย การที่รัฐบาลจะเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งจึงยากที่จะตัดสินใจได้ จึงเลือกที่จะเพิกเฉยเสีย แม้แต่นักการเมืองบางคนเองก็ยังคงเห็นว่ารัฐบาลไม่ให้ความสำคัญกับนายปรีดีแม้แต่น้อย ทั้งนี้สามารถจะกระทำได้ เช่น คำสัมภาษณ์ของนายอุทัย พิมพ์ใจชน ที่ว่า "...การที่รัฐบาลไม่ได้ส่งตัวแทนมาร่วมรับอัฐิธาตุของนายปรีดี นับว่าเสียโอกาสอย่างมากที่รัฐบาลไม่ได้มีโอกาสแสดงออกถึงความห่วงใยเรื่องดังกล่าว เพราะจริงๆแล้วรัฐบาลมีความสามารถที่จะแสดงออกในเรื่องสำคัญดังกล่าวนี้ได้..." (ปรีดีนิวัต สัจจะคืนเมือง: ประมวลข่าวและนันทาคณะเนื่องในงานอัฐิธาตุรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ 7 - 11 พฤษภาคม 2529, 2529: 386)

ความพยายามเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ทำให้เกิดการสร้างอนุสาวรีย์ และการนำอัฐิของนายปรีดีกลับประเทศ ทำให้ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดีลดลงได้บ้าง รวมทั้งเมื่อทางสำนักพระราชวังได้นำผ้าไตร 10 ไตร ตามหมายรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ 7107 ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2529 มาพระราชทานในงานบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานอัฐิ ซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อตัวนายปรีดีไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ระหว่างการให้ความสำคัญกับนายปรีดีในฐานะบุคคลที่มีคุณูปการของประเทศ หรือการพระราชทานอภัยโทษ ที่ส่งผลต่อภาพการเป็นผู้ต้องสงสัยในกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 ให้อ่อนลง (มรกต เจวจินดา, 2543: 337) แต่นอกจากการตีความดังกล่าวแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงของภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดีได้ลดลงชัดเจนยิ่งขึ้น และถือได้ว่าเป็นการส่งสัญญาณที่ดีจากทางสำนักพระราชวังต่อสังคมอีกประการหนึ่ง ว่าควรจะดำเนินไปในทิศทางใดดี ระหว่างการรับภาพลักษณ์ใหม่ที่สร้างขึ้นมา หรือจดจำภาพลักษณ์ชุดเก่า

ภายหลังจากพลเอกเปรมก้าวลงจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในพ.ศ. 2531 การเมืองไทยซึ่งแต่เดิมสะท้อนการแทรกแซงทางการเมืองของทหารในช่วงการดำรงตำแหน่งของพลเอกเปรม ก็กลับมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะการเลือกตั้งในพ.ศ. 2532 ทำให้มีนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งคือพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทว่าความเป็นประชาธิปไตยดำรงอยู่เพียงระยะเวลาสั้นๆ ด้วยในพ.ศ. 2534 คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ทำการรัฐประหารล้มรัฐบาลพลเอกชาติชาย แล้วแต่งตั้งนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ต่อมาคณะรสช.กลับแสดงความต้องการรักษาอำนาจทางการเมืองไว้ให้กลุ่มของตนเอง โดยให้พลเอกสุจินดา คราประยูรเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทั้งที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง

ความเป็นไปทางการเมืองดังกล่าว ส่งผลให้ชนชั้นกลางในเมืองหลวงต่อต้านรัฐบาลด้วยการเดินขบวนและประท้วงอย่างสันติ แต่คลื่นมหาชนทำให้รัฐบาลทหารหวาดกลัวจนทำให้มีการปราบปรามประชาชน เกิดเหตุการณ์นองเลือดที่รู้จักกันในนามพฤษภาทมิฬ และรัฐบาลรสช.ต้องหลุดจากวงจรจรทางการเมือง

พฤษภาทมิฬช่วยนำพาประชาธิปไตยมาสู่สังคมไทย มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไป ผลการเลือกตั้งพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเสียงข้างมาก ทำให้นายชวน หลีกภัยหัวหน้าพรรคในขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง พรรคประชาธิปัตย์ใช้กลยุทธ์การหาเสียงด้วยการตีพิมพ์ข้อความบางตอนจากสุนทรพจน์ของนายปรีดีในหนังสือพิมพ์ที่ว่า “ระบอบประชาธิปไตยนั้นเราหมายถึง ประชาธิปไตย อันมีระเบียบตามกฎหมายและศีลธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ใช่ประชาธิปไตยอันไม่มีระเบียบหรือประชาธิปไตยอันไร้ศีลธรรม...” (มติชนรายวัน, 11 พฤษภาคม 2535)

พรรคประชาธิปัตย์นำข้อความนี้มาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตน โดยเฉพาะต้องการดึงคะแนนนิยมมาจากพลตรีจำลอง ศรีเมือง ซึ่งมีบทบาททางการเมืองและเป็นที่ยอมรับในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ความพยายามของพรรคประชาธิปัตย์ได้รับการวิจารณ์จากสังคมว่าเหมือนกับพรรคได้ลืมนโยบายในอดีตนั้น พรรคประชาธิปัตย์เป็นกลไกสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดีเกี่ยวกับกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 (มรกต เจวจินดา, 2543: 339-344)

ระหว่างพ.ศ. 2526 - 2539 เป็นช่วงที่สังคมและการเมืองภายในประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้มีการแย่งพื้นที่ความทรงจำของสังคมระหว่างรัฐบาลที่มีผู้นำเป็นทหารกลุ่มอนุรักษนิยม และกลุ่มชนชั้นกลางหัวก้าวหน้าที่มีมากขึ้นเป็นลำดับ (มรกต เจวจินดา, 2543: 351) การสร้างภาพลักษณ์นายปรีดีหลังจากการถึงแก่กรรมของนายปรีดี จึงอยู่ในบริบทของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่ประชาชนและปัญญาชนต้องการเนื้อที่สำหรับความทรงจำทาง

ประวัติศาสตร์แบบนอกรอบ มีการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดีด้วยกิจกรรมใหม่ๆ โดยเฉพาะจากการดำเนินงานของ “สถาบันปรีดี พนมยงค์” ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2538 สถาบันแห่งนี้เป็นการร่วมมือกันของบุคคลภายในครอบครัวพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และชมรม ตมธก.สัมพันธ์ (โรงเรียนเตรียมปริญญาแห่งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2481-2488) โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่นายปรีดี มูลนิธิสร้างขึ้นในที่ดินซึ่งบริจาคโดย อุ่น มาลิก ผู้ก่อตั้งมูลนิธิโชยวนาซึ่งเป็นปัญญาชนก้าวหน้าที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2519 และมีความสัมพันธ์ส่วนตัวอันดีกับครอบครัวพนมยงค์ สถาบันปรีดีมีบทบาทอย่างมากในการสร้างภาพลักษณ์ของนายปรีดี ให้มีความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนมากขึ้น เพราะเป็นที่รวมกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับนายปรีดี ทำให้สะดวกแก่การติดต่อประสานงานระหว่างกัน รวมทั้งเกิดเอกภาพในการดำเนินงานและจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับนายปรีดี จากการที่สถาบันแห่งนี้ดำเนินการในรูปแบบของเอกชน ทำให้การทำกิจกรรมต่างๆ มีความคล่องตัว และเข้าถึงกลุ่มคนในสังคมได้ง่ายกว่าการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐ การจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางสถาบันปรีดี มักเลือกวันที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นายปรีดีมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเป็นวันเกิดของนายปรีดี เช่น การวางศิลาฤกษ์ ตรงกับวันที่ 10 ธันวาคมซึ่งเป็นวันรัฐธรรมนูญ หรือการทำพิธีเปิดสถาบันเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2538 ซึ่งเป็นวันคล้ายวันที่คณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นความพยายามโยงบทบาทด้านต่างๆ ของนายปรีดีเข้ากับเหตุการณ์สำคัญเหล่านี้ ทำให้ผู้ที่มาร่วมงานจดจำนายปรีดีได้ง่ายขึ้นด้วย โดยในการจัดงานแต่ละครั้งมักมีการจัดนิทรรศการ หรือการเสวนาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของนายปรีดีตามไปด้วย เท่ากับว่าสถาบันปรีดีมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดีผ่านพิธีกรรม

นับตั้งแต่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็นต้นมา ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการแย่งพื้นที่ทางประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าในช่วงนี้ได้มีการเปลี่ยนชื่อสถานที่หลายแห่งที่เกี่ยวข้องกับนายปรีดี เช่น การขอตตั้งชื่อถนน 16 สิงหาคมขึ้น (โครงการขอตตั้งชื่อถนน 16 สิงหาคม, 2533: 69) การนำชื่อบุคคลมาตั้งเป็นชื่อสถานที่ เป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นบุคคลนั้นเป็นบุคคลสำคัญ และใช้เดือนไม่ให้ชื่อของบุคคลนั้น เลื่อนหายไปจากความทรงจำของบุคคลทั่วไปทางหนึ่งด้วย เช่น การตั้งชื่อหอสมุดแห่งใหม่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า “ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งสร้างขึ้นในวาระครบรอบ 60 ปีธรรมศาสตร์ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2548: 482) เมื่อพ.ศ. 2537 นั้น แสดงการที่นายปรีดีเป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยในฐานะผู้ประศาสน์การที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

อีกสิ่งหนึ่งที่อาจแสดงได้ถึง การเปลี่ยนแปลงด้านภาพลักษณ์ของนายปรีดี ซึ่งแม้แต่รัฐบาลเองยังต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง คือ การที่ทางกรุงเทพมหานครได้เปลี่ยนชื่อ ถนนสุขาภิบาล 2 ให้เป็นถนนเสรีไทย (จุลสารธรรมศาสตร์ ฉบับวันปรีดีพนมยงค์, 2538: 38) ทั้งนี้เพื่อเป็นเกียรติแก่นายปรีดีและเนื่องในโอกาสครบรอบ 50 ปีวันสันติภาพไทยเมื่อปี พ.ศ.2538 ขบวนการเสรีไทยนี้ นายปรีดีเป็นผู้นำการเคลื่อนไหวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ดังนั้นการเปลี่ยนชื่อถนนนับว่าเป็นการฟื้นความทรงจำต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนายปรีดีได้ทางหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม ระหว่าง พ.ศ. 2526 - 2539 นี้ยังพบว่ามี การพยายามต่อต้านภาพลักษณ์ชุดใหม่ของนายปรีดี ที่ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครอบครัวและบุคคลต่างๆ ได้ร่วมกันสร้างขึ้นมา คือ การที่ คุณไข่มุกด์ ชูโต ได้เขียนหนังสือเรื่อง "พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลของปวงชนชาวไทย" เพื่อเป็นที่ระลึกในงานเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2529 โดยเนื้อหาของหนังสือกล่าวพาดพิงเป็นนัยว่า นายปรีดีเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการสวรรคตของรัชกาลที่ 8 (นรกต เจวจินดา, 2543: 338 - 339) จุดประสงค์ของการเผยแพร่หนังสือเล่มนี้ น่าจะต้องการลดกระแสความเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดีที่มากขึ้น แต่ความพยายามดังกล่าวก็ไม่เป็นผลแต่อย่างใด

2. จากปีศาจทางการเมืองสู่การเป็นบุคคลสำคัญของโลก: กระบวนการผลิตและการป้อนความทรงจำชุดใหม่ (พ.ศ. 2540 - 2549)

ในช่วงพ.ศ. 2540-2549 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ส่งผลต่อการทำให้ภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดีเป็นกระแสหลักในความทรงจำของสังคมไทย ความเปลี่ยนแปลงภายในระยะเวลาเก้าปีที่มีส่วนสำคัญยิ่งที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ปรีดีมีดังต่อไปนี้

การจัดตั้งกองทุน 100 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

กองทุนนี้ได้รับการจัดตั้งปลายปี พ.ศ. 2539 โดยทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาซึ่งนายปรีดีเป็นผู้ประศาสน์การ (ผู้ก่อตั้ง) ได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้น และลงนามโดยศาสตราจารย์ คุณหญิงนางเยาว์ ชัยเสรี นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในขณะนั้น (ระเบียบมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยกองทุน 100 ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ 2529)

สำหรับบุคคลหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานครั้งนี้อย่างมาก คือ นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ โดยให้เหตุผลว่าตนเองเคยทำโครงการปรีดี พนมยงค์กับสังคมนิยมเมื่อ พ.ศ.2524 มาก่อน (มรกต เจวจินดา, 2543: 322) และรู้สึกผิด เพราะเคยต่อต้านนายปรีดีจึงอยากจะแก้ตัวกับนายปรีดี (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2543: 185-186) ต่อมาทางกองทุนฯ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการดำเนินงานฉลอง 100 ปีชาตกาลศาสตราจารย์ดร.ปรีดี พนมยงค์ ตามคำสั่งของสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 361/2540 สมัยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรี

การที่รัฐบาลพลเอกชวลิตได้เข้ามาสนใจสนับสนุนเชิดชูนายปรีดี ซึ่งแตกต่างจากรัฐบาลพลเอกเปรมที่วางเฉยเมื่อคราวนายปรีดีถึงแก่กรรม แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของนายปรีดีน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น รัฐบาลจึงกล้าแสดงท่าทีสนับสนุนชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่าการแย่งพื้นที่ความทรงจำส่วนหนึ่งจากประวัติศาสตร์กระแสหลักได้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการดำเนินการของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม และเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดีตั้งแต่ปี 2526 เป็นต้นมา

การเคลื่อนไหวจากหน่วยงานต่างๆ ในสังคม ที่พยายามให้เห็นว่าตนเกี่ยวข้องกับบุคคลนามว่าปรีดี พนมยงค์

ในสมัยนายพิจิตร รัตตกุลเป็นผู้ว่ากรุงเทพมหานคร คณะกรรมการกลางที่ดูแลการตั้งชื่อถนน ตรอก ซอย วงเวียน ทางแยก คลอง สะพาน สวนสาธารณะ และสถานที่ต่างๆภายในกรุงเทพมหานคร ได้เปลี่ยนชื่อถนนเพื่อประกาศเกียรติคุณนายปรีดี ความเคลื่อนไหวเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ภาพลักษณ์ของนายปรีดีเป็นที่ยอมรับจากสังคมมากขึ้น เช่น กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการเปลี่ยนชื่อซอยสุขุมวิท 71 ให้เป็น“ซอยปรีดี พนมยงค์” ในฐานะที่นายปรีดีได้สั่งการให้สร้างถนนเส้นนี้ขึ้นมาขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้มีการตั้งชื่อถนนเส้นเลียบทางด่วนรามอินทราว่า “ถนนประดิษฐ์มนูธรรม” เพื่อร่วมฉลองวาระ 100 ปีชาตกาล

ส่วนทางเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาได้เปลี่ยนชื่อถนนโรจนะ เป็น “ถนนปรีดี พนมยงค์” เพื่อแสดงการยกย่องว่านายปรีดีเป็นบุคคลสำคัญของจังหวัด และบุคคลสำคัญของชาติ อีกทั้งยังเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 1 คนแรกของจังหวัด

¹ กรณีการเปลี่ยนความคิดที่มีต่อนายปรีดีของสุลักษณ์นี้ เป็นตัวอย่างหนึ่งของการปรับเปลี่ยนทัศนคติส่วนตัว เพราะการรับรู้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนกับความเป็นจริง (อ่านเพิ่มเติมใน พงศ์เชษฐ รุจิระชุนด์, 2527)

การได้รับการยกย่องจากองค์กรยูเนสโกและวาระ 100 ปี ชาตกาล

ทางคณะกรรมการดำเนินงานร้อยปีชาตกาลนายปรีดีฯ ได้ทำการเผยแพร่เรื่องราวของนายปรีดี ออกสู่สังคมในวงกว้างหลายอย่าง ที่สำคัญเช่น

- การจัดพิมพ์หนังสือที่เกี่ยวข้องกับนายปรีดี ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการนำข้อมูลเก่ามานำเสนอใหม่ และเป็นหนึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของนายปรีดี หนังสือซึ่งจัดพิมพ์ในช่วงดังกล่าว รวมถึงหนังสือภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์ ของมรกดด้วย

- การจัดแสดงละครเรื่อง "คือผู้อภิวัฒน์" ทั่วประเทศซึ่งเป็น 1 ในโครงการ 100 ปี ชาตกาล นอกจากก่อให้เกิดทัศนคติด้านบวกต่อตัวนายปรีดีแล้ว ยังทำให้เกิดการฟื้นฟูความทรงจำเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนายปรีดี เช่น เมื่อละครเรื่องนี้ไปแสดงที่ จังหวัดลกลนคร ได้ทำให้ผู้ชมได้รู้จักนายเตียง ศิริขันธ์ หนึ่งในรัฐมนตรีที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ถูกสังหารในช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี และทำให้มีการศึกษาเกี่ยวกับบุคคลนี้มากขึ้น (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2543: 209-210)

โครงการเสนอชื่อศาสตราจารย์ปรีดี พนมยงค์ ต่อบริษัทการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) และโครงการรัฐพิธีสดุดีเกียรติคุณ 100 ปีชาตกาลในรัฐสภา ซึ่งเป็นโครงการที่รัฐดำเนินการ แสดงให้เห็นว่ารัฐให้การยอมรับนายปรีดีมากขึ้น เพราะภาพลักษณ์ของนายปรีดีด้านบวกเริ่มกลายเป็นกระแสหลัก

แต่ในระหว่างที่มีการดำเนินการต่าง ๆ นั้น ได้ปรากฏเหตุการณ์ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความทรงจำเกี่ยวกับนายปรีดี ยังไม่แจ่มชัดในความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมขณะนั้นเท่าใดนัก เช่น โครงการจัดทำของที่ระลึกดวงตราไปรษณีย์ และเหรียญกษาปณ์ไม่มีการจัดพิมพ์และจัดทำของที่ระลึกเกี่ยวกับนายปรีดี เพราะไม่ผ่านหลักเกณฑ์ทั้งที่หลักเกณฑ์ประกอบด้วย

1. ผู้ที่ได้รับการตีพิมพ์ดวงตราไปรษณีย์ต้องมีอายุครบ 100 ปี และเสียชีวิตมาแล้วไม่ต่ำกว่า 25 ปี

2. ดวงตราไปรษณีย์จะตีพิมพ์ให้บุคคลนั้น เมื่อยูเนสโกประกาศรับรองแล้ว มิใช่ก่อนหน้านั้น

3. ราชบัณฑิตยสภาต้องให้การรับรองว่า บุคคลผู้นั้นมีผลงานที่เป็นการวางรากฐานที่สำคัญแห่งประเทศไทยในด้านใดด้านหนึ่งจริง"

(สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2543: 527)

วรงค์ดี มัทธโนบลวิจารณ์ว่าเหตุที่เป็นดังนั้นน่าจะเกิดจาก "...การที่คนรุ่นใหม่ไม่รู้จักประวัติ พนมยงค์ จึงไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะจะด้วยความจงใจหรือโง่เขลาก็ตามที่ ผู้นำรัฐไทยซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องเชิดชูนั้น ต่างล้วนพร้อมใจที่จะไม่ทำหน้าที่ของตัวเอง...ยิ่งเมื่อเหยียดนาม "ประวัติ พนมยงค์" ด้วยแล้วยังน่าเชื่อว่านักธุรกิจการเมือง หรือผู้นำรัฐไทยเหล่านี้กว่าครึ่งก่อนจะไม่รู้จัก ที่รู้บ้างก็ตอบกระ- ทอนกระแ่น หรือถ้ารู้หมด พวกเขาก็คงจะกระอักกระอ่วนใจที่จะต้องอธิบาย..." (วรงค์ดี มัทธโน- บล, 2543: 29)

ระหว่างที่มีการนำเสนอชื่อของนายประวัติต่อยูเนสโกนั้น ได้มีบุคคลบางกลุ่มออกมา เคลื่อนไหวและเรียกร้องรัฐบาลให้ถอนชื่อนายประวัติออกจากการนำเสนอ โดยเห็นว่าบุคคลที่น่าจะได้รับการยกย่อง คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเพียงพระองค์เดียว (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2543: 63-66) การออกมาเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้จะแสดงให้เห็นว่าตะกอนความคิดที่ติดอยู่กับ ภาพลักษณ์ปีศาจทางการเมืองของนายประวัติยังมีอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มคนร่วมสมัยกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง กับนายประวัติ ที่ยังคงติดอยู่กับมายาคติเก่าๆ

อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ไม่ถอนชื่อของนายประวัติออก และผลก็ปรากฏว่าใน พ.ศ. 2543 - 2544 ประเทศไทยมีบุคคล 2 ท่านที่ได้รับการยกย่องในฐานะบุคคลสำคัญของโลก แม้ว่าระหว่าง ขั้นตอนการพิจารณาในการประชุมเมื่อพ.ศ. 2542 คณะกรรมาธิการของยูเนสโกได้กล่าวถึงหลัก เกณฑ์ที่เพิ่มขึ้นมาคือ ให้สมาชิกแต่ละประเทศเสนอได้เพียงหนึ่งชื่อเท่านั้น และชื่อที่จะต้องถูกตัด ออกไป คือชื่อที่เสนอมาเป็นลำดับที่ 2 ซึ่งก็คือชื่อของนายประวัติ แต่ทางรัฐบาลไทยก็ได้ทำการ ประห้วงว่าไม่เคยทราบมาก่อน และยืนยันว่านายประวัติเป็นผู้ที่มีคุณูปการแก่ประเทศอย่างยิ่ง รวมทั้ง ชี้แจงว่านายประวัติไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตแต่อย่างใด เนื่องจากมีบุคคลบางกลุ่ม พยายามใช้เหตุผลนี้ในการเคลื่อนไหวและส่งจดหมายไปยังยูเนสโก

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีการดำเนินการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ด้านบวกของ นายประวัติที่เข้มข้นในช่วงพ.ศ.2543 ที่เน้นไปที่การทำความเข้าใจกับสังคม เพื่อให้ประชาชนมีความ เข้าใจในตัวนายประวัติมากขึ้นผ่านการจัดกิจกรรมของสถาบันประวัติ พนมยงค์ เช่น การจัดงานการ ประกวดภาพยนตร์สั้น และมอบรางวัล "ข้างเผือก" อันเป็นชื่อที่มาจากชื่อภาพยนตร์เรื่องพระเจ้า ข้างเผือกของนายประวัติ พนมยงค์ มีการมอบรางวัลนี้ขึ้นเป็นครั้งแรกในพ.ศ. 2540 ซึ่งได้รับความ สนใจจากนักศึกษาส่งผลงานเข้าประกวดเป็นอันมาก อีกตัวอย่างหนึ่งคือ การนำสถานะการณ์ของ บ้านเมืองมาเป็นหัวข้อเสวนา เช่น การจัดเสวนาเรื่อง ทางออกของไทยจากเส้นทางสายทาส (IMF) ขึ้นใน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเพราะวิกฤติการ เงิน เป็นต้น

การที่นายปรีดีได้รับการยกย่องจากยูเนสโก มีส่วนช่วยลบล้างภาพลักษณ์ในทางลบของ นายปรีดีจากภาพสีดําให้กลายเป็นภาพเกือบขาว และกลายเป็นเรื่องของคนดีที่ถูกรังแกแทน ดัง ปรากฏในหนังสือการ์ตูน “ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสผู้นำความคิดทางการเมือง” กล่าวถึง การเสียชีวิตของนายปรีดีว่า เป็นการสูญเสียคนดี ซึ่งถูกกระทำจากสังคมจนต้องลี้ภัยไปพำนัก ต่างแดน โดยไม่มีโอกาสกลับมาเมืองไทยอันเป็นแผ่นดินเกิดตราบนานวาระสุดท้ายของชีวิต (พรหมพู ราชธา, 2543: 50) การ์ตูนเรื่องนี้ต้องการให้เยาวชนรับรู้เรื่องราวของนายปรีดีผ่านสื่อที่ เข้าถึงเยาวชนได้ง่าย

ความขัดแย้งในเรื่องการย้ายสถานที่เรียนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จาก ศาลาเสาชิงช้าไปศูนย์รังสิต

ในพ.ศ. 2544 สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีโครงการจะย้ายการเรียนการสอน ในระดับปริญญาตรีทั้งหมดไปที่วิทยาเขตศูนย์รังสิต ทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่นักศึกษา อาจารย์และ ชุมชนที่อยู่รอบข้างมหาวิทยาลัย ความขัดแย้งดังกล่าวเป็นประเด็นที่รับรู้กันในสังคม ความขัดแย้ง นี้เอง ทำให้มีการกล่าวถึงความเชื่อมโยงของนายปรีดีกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังนั้นการรับรู้ ของสังคมจึงเห็นฐานะของนายปรีดีเด่นชัดขึ้นอีก โดยเฉพาะในฐานะผู้ประศาสน์การ

โครงการย้ายดังกล่าวเป็นหนึ่งในแผนการปรับปรุงภูมิทัศน์เกาะรัตนโกสินทร์ ของคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ ตามข้อเสนอของนายสมักร สุนทรเวชเมื่อครั้งเป็น รองนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลของพลเอกชวลิต (พ.ศ.2539 - 2541) ความขัดแย้งนี้เองนำไปสู่การยื่น ฟ้องร้องของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อศาลปกครอง มีการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการ ย้ายธรรมศาสตร์ของกลุ่ม “รักษัธรรมศาสตร์ และเกาะรัตนโกสินทร์” ประเด็นดังกล่าวนี้กลายเป็น ประเด็นของสังคมเพราะเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายกลุ่ม

นักศึกษาและอาจารย์ที่ไม่เห็นด้วยกับสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เหตุผลที่สะท้อน ความพยายามต่อสู้แย่งชิงความทรงจำในสังคมไทยผ่านการใช้นิเวศที่ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับนายปรีดี ว่า

“...เราต้องไม่ลืมว่าด้วย “กำเนิด” ของธรรมศาสตร์ที่ควบคู่มา กับปฏิวัติสยาม 2475 ด้วยบทบาทที่ธรรมศาสตร์มีมาในสมัยของสงครามโลกครั้งที่ 2 คือเป็น “ฐาน” ที่มั่นของ “ขบวนการเสรีไทย” ที่ต่อต้านญี่ปุ่นและต่อต้านเผด็จการ

อาหารในเวลาต่อมา และเป็นฐานกำลังของผู้ประศาสน์การปริดีนั้น ทำให้
ท่าพระจันทร์กลายเป็น "พื้นที่การเมือง" ไปโดยปริยาย..."

ของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2548: 289 - 290) เมื่อครั้ง
เปลี่ยนชื่อเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา (ชื่อย่อเดิม) ในปี 2512 (OE BACC 2512-2513) และ
ต่อมาในปี 2513 (OE BACC 2513-2514) เป็นต้นมา

คำส่งท้าย

การเปลี่ยนแปลงของภาพลักษณ์นายปริดี พนมยงค์ในช่วงหลังวาระการเฉลิมฉลอง 100
ปีชาตกาลนั้น ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของนายปริดีกลายเป็นภาพขาวที่แทบไม่มีรอยมลทินใดๆ ความ
ทรงจำชุดใหม่เกี่ยวนายปริดี ได้เคลื่อนเข้ามาแทนที่ความทรงจำชุดเก่าที่เป็นภาพลักษณ์ด้านลบได้
เกือบหมด ซึ่งอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดข้อกล่าวหาหมิ่นประมาทอันเนื่องมาจากหนังสือภาพ
ลักษณ์ปริดี พนมยงค์ฯ คำถามที่น่าคิดคือ เสรีภาพทางวิชาการมีอยู่หรือไม่ในสังคมไทย และ
สังคมไทยจะก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไรถ้าปราศจากเสรีภาพทางวิชาการ

●

หนังสือพิมพ์บางฉบับของรัฐบาลกลางของจีน "ซินหวา" ได้จัดอันดับนักวิจัย
อันดับ 1 ในสาขาเคมีของจีนและประเทศจีนที่มีผลงานการวิจัยมากที่สุด 2548
สาขาเคมีและเคมีของจีน (ฉบับที่ 1) ของจีน (ฉบับที่ 1) ของจีน (ฉบับที่ 1) ของจีน

บรรณานุกรม

๑๓๕

เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

ระเบียบมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยกองทุน 100 ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ พ.ศ. 2529.

เอกสารที่ตีพิมพ์แล้ว

หนังสือ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ,บรรณาธิการ. (2548). **ธรรมศาสตร์และการเมืองเรื่องพื้นที่**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ .

ปรีดีนิติวิดี สัจจะคืนเมือง: ประมวลข่าวและนันทาทศนะเนื่องในงานอัฐิธาตุรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ 7 - 11 พฤษภาคม 2529. (2529). กรุงเทพฯ: อักษรสาส์น.

ปรีดีสาร ฉบับฉลองครบรอบ 100 ปีชาตกาลรัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ 11 พฤษภาคม 2543. (2543). กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

พรหมพู ราชธา. (2543). **ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ผู้นำความคิดทางการเมือง**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ด-ยูเคชั่น. (การ์ตูน) 100 ปี ชาตกาลรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดีพนมยงค์ ปุชนิยบุคคลของโลก.

มรกต เจวจินดา. (2543). **ภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์กับการเมืองไทย พ.ศ. 2475 - 2526**. กรุงเทพฯ: โครงการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญของไทย ที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับโลก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,คณะอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ คณะกรรมการจัดงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ พ.ศ.2543.

สันติสุข ไสภณศิริ. (2526). **ปรีดีปรีทัศน์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เทียนวรรณ.

สุลักษณ์ สีวรักษ์. (2543). **กล้าๆ กลัวของชนชั้นปกครอง กังงานฉลอง 100 ปี ปรีดี พนมยงค์**. กรุงเทพฯ: สิกษิตสยาม.

บทความ

ภาษาไทย

คำให้สัมภาษณ์ของประธานรัฐสภา. (2526). **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**. ปีที่ 29 (ฉบับที่ 46): หน้า10.

โครงการขอตังชื่อถนน 16 สิงหาคม. (2533). **จุลสารธรรมศาสตร์**. ปีที่ 7 (ฉบับวันปรีดีพนมยงค์): หน้า 69.

วรศักดิ์ นัทธโนบล. (2543). **ปรีดี พนมยงค์ ในปี 2000 ? มติชนสุดสัปดาห์**. ปีที่ 20 (ฉบับ 1029): หน้า 29.

อื่นๆ

นฤกษณธร

กิจกรรมและประชาสัมพันธ์ [Online], accessed 21 February 2007. Available from www.pridiinstitute.com

โศภิตาจิมีเออพิธาภณ

ถนนประดิษฐ์มนูธรรม [Online], accessed 21 February 2007. Available from <http://th.wikipedia.org>)

๙๒๕

ประชาไท, เสรีภาพในการทำงานวิชาการมีจริงหรือ? [Online], accessed 2 February 2007. Available from www.prachatai.com .

เฉลิมเกียรติพิธาภณ

วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์, ช่วงหนึ่งแห่งชีวิตท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ [Online], accessed 16 February 2007. Available from www.sarakadee.com

หอสมุด สสวท มีบริการฐานข้อมูลสืบค้นงานวิจัยในเอกสารพิมพ์และเอกสารฉบับอื่นที่มีทั้งหมด ๓๕,๖๓๖ ฉบับ ประกอบด้วย ๑๗,๖๖๓ บทความ ๑๗,๙๗๓ วิทยานิพนธ์ ๑๑ - ๕

บทความ ๒๑ ฉบับ สสวท มีบริการฐานข้อมูลสืบค้นงานวิจัยในเอกสารพิมพ์และเอกสารฉบับอื่นที่มีทั้งหมด ๓๕,๖๓๖ ฉบับ ประกอบด้วย ๑๗,๖๖๓ บทความ ๑๗,๙๗๓ วิทยานิพนธ์ ๑๑ - ๕

ฉบับที่ ๑๗๖๖๓ ฉบับที่ ๑๗๖๖๔ ฉบับที่ ๑๗๖๖๕ ฉบับที่ ๑๗๖๖๖ ฉบับที่ ๑๗๖๖๗ ฉบับที่ ๑๗๖๖๘ ฉบับที่ ๑๗๖๖๙ ฉบับที่ ๑๗๖๗๐ ฉบับที่ ๑๗๖๗๑ ฉบับที่ ๑๗๖๗๒ ฉบับที่ ๑๗๖๗๓ ฉบับที่ ๑๗๖๗๔ ฉบับที่ ๑๗๖๗๕

ฉบับที่ ๑๗๖๗๖ ฉบับที่ ๑๗๖๗๗ ฉบับที่ ๑๗๖๗๘ ฉบับที่ ๑๗๖๗๙ ฉบับที่ ๑๗๖๘๐ ฉบับที่ ๑๗๖๘๑ ฉบับที่ ๑๗๖๘๒ ฉบับที่ ๑๗๖๘๓ ฉบับที่ ๑๗๖๘๔ ฉบับที่ ๑๗๖๘๕ ฉบับที่ ๑๗๖๘๖ ฉบับที่ ๑๗๖๘๗ ฉบับที่ ๑๗๖๘๘ ฉบับที่ ๑๗๖๘๙ ฉบับที่ ๑๗๖๙๐

ฉบับที่ ๑๗๖๙๑ ฉบับที่ ๑๗๖๙๒ ฉบับที่ ๑๗๖๙๓ ฉบับที่ ๑๗๖๙๔ ฉบับที่ ๑๗๖๙๕ ฉบับที่ ๑๗๖๙๖ ฉบับที่ ๑๗๖๙๗ ฉบับที่ ๑๗๖๙๘ ฉบับที่ ๑๗๖๙๙ ฉบับที่ ๑๗๗๐๐ ฉบับที่ ๑๗๗๐๑ ฉบับที่ ๑๗๗๐๒ ฉบับที่ ๑๗๗๐๓ ฉบับที่ ๑๗๗๐๔ ฉบับที่ ๑๗๗๐๕

ฉบับที่ ๑๗๗๐๖ ฉบับที่ ๑๗๗๐๗ ฉบับที่ ๑๗๗๐๘ ฉบับที่ ๑๗๗๐๙ ฉบับที่ ๑๗๗๑๐ ฉบับที่ ๑๗๗๑๑ ฉบับที่ ๑๗๗๑๒ ฉบับที่ ๑๗๗๑๓ ฉบับที่ ๑๗๗๑๔ ฉบับที่ ๑๗๗๑๕ ฉบับที่ ๑๗๗๑๖ ฉบับที่ ๑๗๗๑๗ ฉบับที่ ๑๗๗๑๘ ฉบับที่ ๑๗๗๑๙ ฉบับที่ ๑๗๗๒๐

ฉบับที่ ๑๗๗๒๑ ฉบับที่ ๑๗๗๒๒ ฉบับที่ ๑๗๗๒๓ ฉบับที่ ๑๗๗๒๔ ฉบับที่ ๑๗๗๒๕ ฉบับที่ ๑๗๗๒๖ ฉบับที่ ๑๗๗๒๗ ฉบับที่ ๑๗๗๒๘ ฉบับที่ ๑๗๗๒๙ ฉบับที่ ๑๗๗๓๐ ฉบับที่ ๑๗๗๓๑ ฉบับที่ ๑๗๗๓๒ ฉบับที่ ๑๗๗๓๓ ฉบับที่ ๑๗๗๓๔ ฉบับที่ ๑๗๗๓๕

ฉบับที่ ๑๗๗๓๖ ฉบับที่ ๑๗๗๓๗ ฉบับที่ ๑๗๗๓๘ ฉบับที่ ๑๗๗๓๙ ฉบับที่ ๑๗๗๔๐ ฉบับที่ ๑๗๗๔๑ ฉบับที่ ๑๗๗๔๒ ฉบับที่ ๑๗๗๔๓ ฉบับที่ ๑๗๗๔๔ ฉบับที่ ๑๗๗๔๕ ฉบับที่ ๑๗๗๔๖ ฉบับที่ ๑๗๗๔๗ ฉบับที่ ๑๗๗๔๘ ฉบับที่ ๑๗๗๔๙ ฉบับที่ ๑๗๗๕๐

ฉบับที่ ๑๗๗๕๑ ฉบับที่ ๑๗๗๕๒ ฉบับที่ ๑๗๗๕๓ ฉบับที่ ๑๗๗๕๔ ฉบับที่ ๑๗๗๕๕ ฉบับที่ ๑๗๗๕๖ ฉบับที่ ๑๗๗๕๗ ฉบับที่ ๑๗๗๕๘ ฉบับที่ ๑๗๗๕๙ ฉบับที่ ๑๗๗๖๐ ฉบับที่ ๑๗๗๖๑ ฉบับที่ ๑๗๗๖๒ ฉบับที่ ๑๗๗๖๓ ฉบับที่ ๑๗๗๖๔ ฉบับที่ ๑๗๗๖๕

ฉบับที่ ๑๗๗๖๖ ฉบับที่ ๑๗๗๖๗ ฉบับที่ ๑๗๗๖๘ ฉบับที่ ๑๗๗๖๙ ฉบับที่ ๑๗๗๗๐ ฉบับที่ ๑๗๗๗๑ ฉบับที่ ๑๗๗๗๒ ฉบับที่ ๑๗๗๗๓ ฉบับที่ ๑๗๗๗๔ ฉบับที่ ๑๗๗๗๕ ฉบับที่ ๑๗๗๗๖ ฉบับที่ ๑๗๗๗๗ ฉบับที่ ๑๗๗๗๘ ฉบับที่ ๑๗๗๗๙ ฉบับที่ ๑๗๗๘๐